

Mine erindringer -

Fra de første fire år af mit liv husker jeg intet. Det første er, da vi i 1908 flyttede fra Bakkegården. En firelænget gård med stråtag på udlængerne og skiffer på stuehuset, som mine forældre ti år forinden havde ladet bygge, med et tilliggende på 80 tdr. land, men som de nu måtte sælge på grund af sygdom og økonomiske vanskeligheder.

22 tdr. land af den sydligste og dårligste ende plus 8 tdr. eng blev da taget fra og en ny tolænget ejendom bygget (med tagpap på udhus og skiffer på stuehus) op mod en 2 tdr. land fyrretræslund, som far havde plantet i hede ca. 10 år forinden. En skøn beliggenhed, der skrånede mod syd, med udsigt til Esbjerg og indsejlingen fra havet, og grænsende ind til Gjesing skov, som nu ejes af Esbjerg kommune.

Ejendommen fik straks navnet Sejlstedlund, efter den lavning der gik nedenfor, og som blev benævnet Sejlsted mose. Man mener, der i sin tid har gået en vig fra havet herind, og som jeg da også flere gange har set oversvømmet af havet, før havdiget blev bygget. Der var på ejendommen plads til 18 kreaturer, 3 heste, 1 so, 8 fedesvin og 20 høns.

Foruden familien var der i min faders tid en tjenestekarl og en tjenestepige på gården. Pigen gik altid en del med i marken, og malkning og spandevask var mors og pigens bestilling, malkning foregik altid tre gange om dagen, kl. 6, kl. 11½ og kl. 20. Under sidste malkning skar karlen hakkelse i laden til hestene, det var med håndkraft indtil 1913, da elektricitet blev indlagt, og vi fik motor til hakkelsmaskine og anskaffet tærskværk. Kværn og vandværk kom først nogle år senere. Far var ellers ikke bag efter med det nye og var vist den første i byen, der dyrkede roer, vistnok omkring 1890.

Fårene, hvoraf hver ejendom havde nogle stykker, stod tøjrede to og to, men blev slået løs, når korn og roer var af markerne, og gik så i flok til omkring april. Hver mands får havde sit mærke, enten klip i øret eller en tot uld, der var blevet siddende et bestemt sted efter sidste klipning. Vore havde en tot uld på venstre forbov som kendetegn. Fårene forlod næsten aldrig byen, og i meget strenge vintre var der en del, som tog deres ind, ligesom hvis der var nogen, der læmmede særlig tidlig, men det skete også, nogle får omkom i sne-driverne. Sådan gik det til omkring 1920, da blev der for mange, som klagede over, de gjorde skade i rockulerne, og mange afskaffede fårene helt.

Manden, far solgte gården til i 1908, hed Peder Lauridsen, og ham besøgte jeg ofte en tid for at låne en gedebuk, han havde stående i stalden, (bukkelugten skulle være godt mod kalvekastning), men en dag, jeg trak den hjem, stangede den mig bagi, så jeg gik på næsen, og siden havde jeg ingen interesse i at låne den. Men jeg fik dog senere lov til at få et par gedekid fra Else Pedersen i Vognsbøl, den ene kaldte jeg Limiggodt og den anden Kenddomalle. Limiggodt var særlig tillidsfuld, mens Kenddomalle var slem til at rive sig løs, og så løb den om i haven og åd blomsterknopperne, så den blev slagtet efter nogen

tids forløb. Hvad der blev af Limiggodt står også tydelig for mig, jeg havde den vel et par år og var vel så nok blevet noget sløset med at passe den, og så en dag, jeg kom hjem fra skole, var den slagtet. Jeg husker, jeg gik lige ud i skoven og blev der, til det blev mørk og listede så lige hjem i seng uden at få noget at spise, og de fik mig heller ikke til senere at spise noget af kødet.

Om sommeren var der gerne en tid, hvor kærerne blev slået løse nede i engen, når høet og tørvene var hentet hjem, og da der ikke var hegn, skulle en jævnaldrende nabosøn Aksel og jeg passe på, at de ikke løb ind på naboens eller i skoven. Lejligheden benyttede vi bl. a. til at forsøge rygekunsten. Vi kunne jo nok købe en pakke cigaretter med 5 stk. for 8 øre nede hos Andersen, der havde butik på hjørnet af Hospitalsvej og Vardevej, når vi sagde, det var til vores karl, men en dag blev Aksel nu så bleg, og han kastede op, så holdt rygningen vist op. Noget lignende skete engang, da vi havde en karl, der brugte skråtabak, jeg fik så somme tider lov at smage, men så en dag siger han til mig: "Du bærer dig vist ikke rigtig ad, du skal tygge det godt og så synke det." Jeg fik så en temmelig stor en og gjorde, som han sagde, da blev jeg dårlig tilpas og skulle ikke oftere smage. I min barndom var der langt til de handlende (Esbjerg var nærmest), så det gjaldt jo for mor at tænke sig godt om, når der skulle vogn af sted med grise eller efter foderstoffer og gødning, det skete jo langt fra i hver uge, men ind imellem måtte man så gøre en tur med fjedervognen, og så var mor gerne selv med, og så blev der spændt fra på Højskolehjemmet, hvor man gerne fik en kop kaffe, og der var en læsestue, hvor man kunne sidde og vente på hinanden. Køb og salg af smågrise foregik hver onsdag ude på den østlige side af torvet, som dengang var brolagt med kampesten.

Det var dog ikke alting, man behøvede at komme til byen efter. Først og fremmest vil jeg mindes Peder post, der tog hele turen til fods med en tung taske. Dengang blev alle aviser og blade (på landet) bragt med posten, og avisen var derfor en dag gammel, når vi fik den. Men posten var en velkommen gæst, der var tit nyt at fortælle. Da han kom ved middagstid, fik han ofte sin middagsmad sammen med os, og han tog da aldrig mad med hjemmefra, der var altid nok, der bød på kaffe og frokost. Så kom der også slagter Pedersen og fiskehandler Boisen en gang om ugen. Boisen havde fine fisk, men han kærte med en mager krikke, og råbte gerne: "Vil hun ha' fisk?" når han kom ind i gården.

Kærerne stod dengang i tøjr, og det var de store børns arbejde at få dem koblet og ud og hjem morgen, middag og aften, om natten stod de på stald.

Brødet bagte vi altsammen selv i den store ovn. Det skete vel sådan med en fjortendages mellemrum, så det kunne jo nok ske, det blev lidt låddent på det sidste, men lidt mul det blyver en stærk af, sagde man. Til at begynde med havde vi ovnen i bryggerset, men da der blev bygget møddingshus m. m. i 1913, så blev den store ovn flyttet der over. Den var bygget af mursten og brokker i flere lag, indvendig flad i bunden og ellers hvælvet og næsten rund i formen og med en jernlåge foran. Opvarmningen skete ved, at ovnen blev fyldt med lyng

og træ, og man fyldte på så længe, til "æ svot mand var ude", det vil sige, indtil murstenene skiftede fra mørk til lys farve, og for at det kunne blive jævnt, måtte man flytte rundt med brændselet i ovnen med en jernstang, og når der var lyst, lukkede man skodden til skorstenen og ragede de sidste gløder ned i en rende foran jernlågen. Brødet blev så sat ind i ovnen med skødselen, det, der skulle have mest varme, var inderst, og det der behøvede kortest varme yderst, og der kunne jo nok af småkager og lignende bages to hold ved een opvarmning af ovnen. Eller man fyldte ovnen helt med de store brød først, og der så kunne være varme nok til nogle småkager bagefter. Vi børn var ikke så ked af, om nogle småkager blev svedet, for dem deltes der jo straks ud af, de andre var mest forbeholdt, når der kom fremmede.

Bakskuld fik vi som reget hver morgen. Man købte af fiskehandleren en kasse bakskuld eller to i sæsonen om sommeren, de blev så rensede og lagt ned i salt nogen tid, hvorefter de blev bundet sammen to og to ved halen og hængt til tørre nogle dage på tøjsnoeren, hvorefter de blev lagt i en tønde på loftet og med noget rug-halm mellem lagene. Fiskene kunne da godt ligge meget længe, og de blev tilberedt ved, at man lagde et stykke avis om fisken og lagde den ned i gløderne i komfuret, og jeg syntes, det smagte herligt til et stykke rugbrød. Der blev også tit købt en lille tønde spegesild om året, og de blev gerne spist til stuede kartofler om aftenen i stedet for det ellers traditionelle saltede flæsk eller spegekød.

Far og mors senge var med løs træbund og rughalm som underlag (een af dem står endnu på loftet). Dem benyttede de indtil de flyttede ind i den nye gård 1908, da købte de ny senge med stålfjedre og tangmadras som underlag. De gamle senge blev så endnu i mange år benyttet til karle- og pigekammersenge. Jeg har således også benyttet dem nogle år som karl derhjemme. Der blev gerne fyldt nyt rughalm i bunden en gang om året, og man lå såmeget meget godt deri. Metha og jeg fik også senge med stålfjedre og madras, og først, da Kirsten kom i 1948, fik vi senge med den såkaldte springmadras.

Da jeg var ca. 12 år, blev Spangsbjerg mølle revet ned, og der blev bygget kartoffelmelsfabrik. Den gamle møller Terman Hansen havde 8 børn (3 piger og 5 drenge), som da var i alderen 5-15 år, med dem legede jeg meget. Vi fik nu lov at få en del af de gamle brædder, og af dem byggede vi en firelænget "borg" med voldgrav, vindebro, hemmelig gang og det hele inde i møllerens plantage. Men det var vist lidt af en lykke, at ingen af os kom galt afsted, da vi forsøgte os med både hjemmelavede bomber og kanoner, foruden vi skød til måls efter fugle og andet med salonriffel.

I Gjesing skole var der to klasser, (æ lille skuel og æ stuer skuel). I den lille skole gik vi (fra 6 til 10 årige) hver søgnedag i 6 timer, så nær som om sommeren, da havde vi fri om onsdagen. I den store skole gik vi også 6 timer daglig i vinterhalvåret, men kun om onsdagen fra kl. 7 til 12 i sommerhalvåret. Vi havde altid fri fra kl. 12 til 13, hvor de fleste løb hjem og spiste til middag, der var ingen, der fik lov at cykle til skole. Der var en lærer og en vinterlærerinde ved skolen.

Jeg var vel ca. 8 år, da den første flyvemaskine landede ved Esbjerg. Den kom fra Varde, føreren hed vist Svendsen. Det var jo bekendtgjort i avisen, hvornår flyveren skulle komme, og alle, som kunne, stod jo ude og spejdede efter den. Vi stod på en høj ude i haven og så og vinkede til vidunderet, og alle i Gjesing sagde, den kom lige over hovedet på dem. Dagen efter skulle der så være opvisning fra en mark, der hvor stadion nu ligger, og der var sort af mennesker omkring, og det lykkedes da også et par gange at få den til at lette, men så blev den også hængende i nogle træer ude i Spangsbjerg. Ja, nogle år forinden var bilerne begyndt at komme. Vi drenge kendte nok nogle af de første, som førtes af margarinefabrikant Lund, farvehandler Raben og sagfører Hansen, og sørgede gerne for at komme et godt stykke ind på marken, når vi så dem på vejen. De fleste kuske bad jo også til, at de ikke mødte en af dem, da hestene jo kunne stejle og blive vilde, når de så dem. Kombineret slå- og høstemaskine købte far i 1913, telefon 1915, elektrisk vandpumpe 1918, radioen kom som en af de første i byen ind omkring 1919, det var med spoler og hovedtelefoner, og naboerne var jo meget interesserede i at se og høre vidunderet, som dog ofte kun kunne hyle og skratte, men til tider kunne man da høre lidt musik og tale, og så var man jo såre forundrede - at tænke sig, at det kom gennem luften helt fra København og ind i vor stue.

Jeg vil så ellers i hurtig rækkefølge nævne udviklingen. 1920 WC og brusebad, 1920 såmaskine til korn, 1922 selvbinder, 1927 bil, 1928 overtog Metha og jeg gården, 1929 byggedes en længe til med plads til 60 fedesvin, og kornmagasin på loftet, 1931 gødningsspreder, fra 1932 - 42 leveredes børnemælk på flasker, hvilket medførte en udvidelse til ca. 20 malkekøer, 3 karle og 2 piger, 1948 traktor og arbejdsvogn på gummihjul, og i 1953 udstykkedes til første kolonihaveselskab ca. 10 tdr. land for en pris af 55 øre pr. alen².

Jeg erindrer også fra mine drengeår, at der et par gange om året blev ofret til præsten og degnen. Det foregik på den måde, at der blev uddelt offersedler i skolerne, en hvid til præsten og en blå til degnen, var der så nogen, som ingen børn havde i skolen, måtte vi andre løbe hen til dem med deres. Et frivilligt beløb blev så lagt i sedlerne og næste søndag bragt med i kirken, og hele menigheden, d.v.s. så godt som alle mændene i sognet, gik så på rad og række op og lagde den blå pakke på pulten hos degnen, og med den hvide gik man bag om alteret og lagde den der til præsten. Til konfirmationsforberedelsen havde vi også en skilling med den første og den sidste dag, og præstefruen kvitterede så med en kop chokolade. Det var vel den tids form for kirkeskat.

Selskabeligheden havde også en lidt anden form i min barne- og ungdomstid endnu. Det almindelige var, at hvert gårdmandshjem havde sit bydelag, d.v.s. som regel alle gifte i byen inviteret til kaffe hvert andet og aftensmad hvert andet år. Desuden var der så mindre komsammen af familie og andre ind imellem. Men var der så ikke nogen særlig anledning, som bryllup, sølvbryllup eller lignende, holdt

man alligevel med ca. 4 - 5 års mellemrum et gilde i forsamlingshuset, hvor de ældre blev bedt til spisning kl. 18, og de unge skulle så komme om aftenen (også tjenestefolkene) og få en dans. De unge fik som regel kaffe og diverse brød og alkoholfrie drikke, og så dansedes der lystig, og der spillede så længe, der var nogen at spille for, ofte sluttede man først, så de sidste gik lige hjem til morgenmalkningen. Musikken blev ofte betalt på den måde, at et par af gæsterne gik rundt med en hat, eller man lagde et par kroner ved musikken, og var det en mand, der ikke havde godt råd, kunne man i hvert fald godt gå ud fra, der var rigelig til musikken, når pengene blev talt op. Ca. 150 indbudte til sådanne gilder var ret almindelig.

Min første københavntur fik jeg sommeren 1919. Far var da kommet i rigsdagen, og min broder og jeg fik så lov at komme en tur med over at se den store by. Det er nu ikke det, jeg så, der står tydeligst for mig, men at jeg blev så træt. Fader rejste på 2. klasse, men min broder og jeg måtte rejse på det, vi dengang kaldte 3. klasse, og da det var lige efter første verdenskrig, var der småt med kul, og der gik kun få tog, så de, der gik, var meget overfyldte, der var helt kapløb ved færgerne over Storebælt og Lillebælt, for at få plads, og da vi jo ikke var rejsevante, fik vi ingen siddeplads, men måtte stå op på gangen som sild i en tønde, ulidelig varmt var det og støvlerne for små, så da jeg var i København, satte jeg mig så snart, der var lejlighed til det. Hjemad mødte vi da til toget i god tid og fik da også en siddeplads. Jeg trak kasketten godt ned for øjnene, at ikke man skulle få øje på en ældre dame eller mand, man var nødt til at rejse sig for, men inden toget kørte, kom der en mand og lettede på min hat og spurgte, om ikke hans lille pige, der kom lige fra sygehuset, måtte sidde der. Jeg rejste mig så, og min broder gjorde også, så de kunne sidde begge (pigen så rask ud og var ca. 12 år), og da toget var godt i gang, rejste hun sig og gik hen og så ud af vinduet, og en anden tog hendes plads, og så måtte vi igen stå op til Esbjerg. Hvert år i den kolde tid blev der slagtet et får og et svin, så meget, man kunne nå at spise fersk, gjorde man, og resten blev saltet og røget, og så blev der ikke købt meget hos slagteren. Slagtningen skulle også gerne falde sammen med gilderne, og til de store blev der slagtet en gris eller en kalv ekstra. Undertiden blev der byttet mellem naboer, så der kunne spises fersk kød noget længere. Som 15 årig solgte jeg den første ko. Det var almindeligt, dyrene blev trukket til Varde dagen før markedet og opstaldet for natten. Men der handledes så altid en del der om aftenen. Jeg blev så sendt af sted med koen eftermiddagen før marked og skulle så tilbage med tog til Guldager og gå derfra hjem. Men jeg havde besked fra far, at hvis jeg kunne få 225 kr. for koen om aftenen, måtte jeg sælge, og jeg kom hjem med 230 kr., så jeg var helt stolt. Ellers skulle vi have kørt derud om morgenen i fjedervogn for at sælge. Man kunne nok blive træt af

en sådan markedstur, og høvderne kunne nok blive noget stædige, før de kom derud, bedst var det jo med en lille knægt til at jage på, undertiden kunne man da også blive flere i følge det sidste stykke, men gik ens egne dyr godt, var det ikke så rart at vente på nogen, der var stædige.

Som barn ville jeg helst have været gartner, men da min broder Kristian læste til lærer, og min søster Dorthea var ugift, valgte jeg at blive landmand, fordi jeg ikke kunne afse Sejlstedlund til fremmede.

Som ung var jeg på Antvorskov højskole og Ladelund landbrugsskole og havde pladser på gårde i Åle og Slimminge samt tre måneder på en gård i Holland og en måned på en gård i Tyskland, og dernæst rejse gennem Belgien, Tjekkoslavakiet, Østrig, Schweiz og Frankrig.

Jeg var tidlig politisk interesseret og var socialistisk kandidat til elevvalgene både på højskole og landbrugsskole. Når jeg gik ind for den socialistiske tanke, var det fordi, jeg så det som den bedst tænkelige vej til afskaffelse af den dengang (fra 1918 til 1940) katastrofal store arbejdsløshed. Nu støtter jeg ikke denne politik, fordi arbejdsløsheden forsvandt under den sidste krig, og så finder jeg de liberale ideer bedre. Men bl. a. fordi jeg ofte har stået med et ben i hver lejr, da har det politiske ikke ført til noget.

Af bestyrelser har jeg været i følgende: Afholdsforeningen, ungdomsforeningen, gymnastikforeningen, sygekassen, hesteforsikring, brandkasse, kvægavlsforening, skolekommission, landboforening, Hotel Esbjerg og Esbjerg Museum, og har været formand for folkedanseforening, forsamlingshuset, foredragsforeningen, menighedsrådet, Esbjerg foderstofforening og i repræsentantskabet for Jydsk Andels Foderstofforening, samt dommer for rødt kvæg på flere fællesskuer.

Livet har ellers formet sig for mig med såvel store glæder som store sorger.

Min lykkeligste tid har jeg nok haft fra mit 18. til mit 32. år.

Som ung var jeg mange år næstformand i vor ungdomsforening, som gik godt og gav mig mange gode timer (lærer Petersen var formand), tillige var jeg god til at danse og var gerne med og glad i en balsal.

Den 13. oktober 1928 blev jeg viet til min højtelskede Metha Anina Jensen, som døde af en blodsygdom, da hun var 28 år gammel, men vi havde nogle lykkelige år og fik tre børn sammen. - Som enkemand blev jeg ensom, og der gik ligesom noget i stykker i mig, selv om mine tre børn gav mig al den glæde de kunne.

Så kom krigen, og selv om jeg ikke var direkte med i modstandskampen, så sled den dog hårdt på nerverne. De tre fjerdedele af min agerjord blev belagt med miner, pigtrådsspærringer, tankgrave og løbegrave, og mit maskinhus og bilgarage blev rekvireret først til mandskab og materiale, og senere stod der 3 morterkanoner og 14 militær-cykler i den, tillige måtte jeg forsynes med passersedel for at komme til og fra den smule jord, der var dyrkbar, og iøvrigt vise legitimation for at komme til og fra mit hjem. En kort overgang var jeg sagt op

til at skulle flytte fra mit hjem med fire ugers varsel, men det fik jeg dog omstødt ved politimester Hebos hjælp.

Uden mit vidende gav mine to drenge sammen med en kammerat, Niels Jensen, sig til at afmontere en del af de tyske miner, hvilket resulterede i, at en mine sprængtes og rev et ben af Gunnar, og krudt og jordpartikler slog ind i huden og øjnene på dem begge, så deres syn en overgang var i fare, men Gud ske lov blev også deres øjne reddede.

Den 26. juli 1948 blev jeg viet til Kirsten Marie Holm. Vi har en søn sammen, som gør os megen glæde.

Den 14. december 1950 havde vi den store sorg at miste Helge. Han blev i glat føre kørt ned af en bil, gik ellers på præliminærkursus, hans mål var at blive uddannet til flyver. Han var en god dreng med en ærlig stræben mod alt godt.

Skal jeg gøre en kort status nu i mit 68. år, da skal det være, at jeg finder, at ærlighed og kærlighed til næsten er det, som giver størst tilfredshed. Man når måske nok længst ved ensidighed, men hvis ikke den falder sammen med retfærdighed og samvittighed, er det for lidt værd. I kirkelig henseende har jeg følt mig stærkt knyttet til det frie kirkesamfund, og pastor Kierkegård i København har haft stor betydning for mig. Vil vi forbedre verden, må vi begynde ved os selv og den enkelte.

Hvor er da vor ånd, når engang vi er borte? - Ja, forhåbentlig hos Gud - men en del af den lever vel også videre i vor slægt og hos andre skabninger, og derfor må vi stræbe efter at gøre, hvad der er godt og rigtigt, og så kan vi trygt lade Gud om resten.